

Wojciech J. Cynarski

Jūjutsu : klasyczne szkoły w Japonii

Idō - Ruch dla Kultury : rocznik naukowy : [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] 5, 235-237

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jūjutsu – klasyczne szkoły w Japonii / Jūjutsu – classical schools of Japan

Serge Mol, *Japońskie sztuki walki. Przewodnik po koryū jūjutsu* [Japanese martial arts. A Guide to Koryū Jūjutsu], Diamond Books, Bydgoszcz 2003, s. 256.

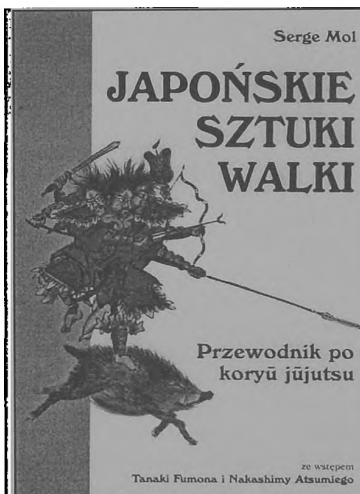
W dwa lata po wydaniu książki belgijskiego badacza Serge'a Mola *Classical Fighting Arts of Japan; A Complete Guide to Koryū Jūjutsu* (Kodansha International 2001) ukazała się jej polska wersja językowa. Przekładu z angielskiego dokonał polski kendōka i badacz japońskich tradycji wojennych Witold Nowakowski.

Po znakomitych książkach R. Habersetzera, H. Czerwenki-Wenkstetena i D. M. Craiga, po wartościowych polskich monografiach Krzysztofa Kondratowicza i Stanisława Sterkowicza, mamy następną książkę poświęconą bogactwu tradycji japońskiej sztuki jūjutsu. Mol jest posiadaczem licencji *menkyo kaiden w iai i yawara / jūjutsu*, był uczniem mistrzów Tanaki i Atsumiego a także realizował metodę studiów zwaną *musha shugyō* (drogę pielgrzyma-wojownika). Spełnia tym samym normatyw metodologii badań dalekowschodnich sztuk walki [Cynarski 2000 b]. Jako autentyczny ekspert jūjutsu z ponad 20-letnim doświadczeniem praktycznym mógł ukazać specyfikę i tradycje wywodzących się z japońskiego średniowiecza szkół walki z ich kulturowym zrozumieniem i w sposób kompetentny. Zamieszczone na wstępie (s. XI–XIV) noty mistrzów – nauczycieli autora książki – dodatkowo wzbogacają i uwiarygodniają prezentowane w pracy treści. Sensei Fumon Tanaka (8 dan kobudō, *sōke* lub *sōke dairi* dziesięciu klasycznych szkół sztuk walki) oraz sensei Nakashima Atsumi (*sōke*, czyli spadkobierca dwóch szkół) wysoko oceniają omawianą książkę.

Na treść książki składa się *Wprowadzenie*, osiem rozdziałów, *Dodatek* (wykresy genealogii kilku szkół), *Przypisy* i *Indeks* nazwisk i pojęć, tutaj wręcz niezbędny. W rozdziale pierwszym autor tłumaczy pochodzenie i sens jūjutsu. W drugim wyjaśnia nazewnictwo w jūjutsu i sztukach podobnych. Następnie wymienia i charakteryzuje kolejno *mniejse rodzaje broni*, podaje klasyfikację klasycznych szkół walki wręcz i bardziej szczegółowo opisuje historię i techniki licznych szkół. Opisy ilustrowane są rycinami i zdjęciami.

Belgijski jūjutsuka sięgnął do materiałów archiwalnych, do starych dokumentów, tzw. *makimono* (zwojów) i *densho* (rękopisów, zapisów genealogii szkół etc.), a więc japońskich źródeł „z pierwszej ręki”, co powoduje, że praca ma charakter opracowania wartościowego dla historii kultury fizycznej. Mol kontynuuje w pewnym sensie badania hoplogiczne Donalda F. Draegera, przy czym wytyka amerykańskiemu badaczowi błędy dotyczące np. podziału szkół według metod i technik (s. 71). Chętnie natomiast cytuje japońskiego historyka sztuk walki – prof. Kiyoshi Watataniego, który nazwał starsze systemy „jūjutsu – podobne” szkołami *sōgō bujutsu* – różnych sztuk walki (s. 42). Autor książki odnosi się głównie do historycznej literatury japońskiej i amerykańskiej (niewielka ilość pozycji), ale bezpośrednie źródła, jakimi są tutaj dokumenty z archiwów szkół i zbiorów prywatnych oraz relacje bezpośrednie niekwestionowanych mistrzów-ekspertów czynią dzieło belgijskiego wojownika wartościowym i interesującym. W tłumaczeniu tekstów starojapońskich pomagała autorowi książki żona – Japonka i jej rodzina.

Wywód Mola jest ogólnie koherentny i tworzy pewną całość, pozwalającą zrozumieć sferę techniczną jūjutsu sprzed ery Meiji. Brakuje jednak refleksji nad sensem duchowym tej sztuki

walki, a więc ich analizy psychologicznej i filozoficznej, jak czyni to np. Maroteaux [1995]. Wobec wyeksponowanego wymiaru utylitarne go brak tutaj także eksplikacji wartości wychowawczych klasycznego jūjutsu [Cynarski 2000 a; Liszkiewicz 2000; Litwiniuk, Cynarski 2003]. Znajdujemy więc zasadniczo informacje o historii wybranych ryūha i przegląd technik.

Belgijski badacz zdecydowanie odrzuca hipotezę o chińskim rodowodzie jūjutsu (s. 219). Książka Mola daje też nowe spojrzenie na tradycję szkół występujących pod nazwą *Yōshin-ryū*. Autor *Przewodnika po koryū jūjutsu* wykazał, że Yōshin Miura, który wywodził się z klanu Takeda, założył swoją szkołę wcześniej, niż uczynił to Akiyama Shirōbei Yoshitoki – dość powszechnie uważany za założyciela szkoły i stylu *Yōshin-ryū* (s. 131–136). Mol przypisuje wprowadzenie nazwy *jūjutsu* Jūshinowi Sekiguchiemu, twórcy *Sekiguchi-ryū*, co miało mieć miejsce około 1639 roku (s. 8–9). Uznawana za synonim jūjutsu, nauczana wcześniej *yawara* „przypominała kogusoku, walkę na noże i krótkie miecze” (s. 43).

Mol krytycznie ocenia poziom nauczania jūjutsu na Zachodzie (właściwie w Europie i USA) na początku XX wieku, a także kojarzenie tej sztuki walki z samą tylko samoobroną. Podaje definicję: [Jūjutsu] „Jest to metoda walki wręcz, bez broni lub z użyciem małego oręża, stosowana w ataku i obronie, w starciu z jednym albo kilkoma uzbrojonymi lub nieuzbrojonymi przeciwnikami” (s. 10). Te małe bronie to noże, wachlarze, szpilki, kastety, kolce, linki itp. (s. 62–63). Definicja ta wzbudza pewne wątpliwości. Po pierwsze, brak tutaj odniesienia do teorii dalekowschodnich sztuk walki i ogólnej definicji sztuk walki [por.: Cynarski 2000 b; 2004]. Po drugie, tak szeroko rozumiane jūjutsu zawiera w sobie posiadające pewną odrębną specyfikę *kenpō* i *aikijutsu*, a walką wręcz stosowaną w ataku lub obronie są także różne odmiany współcześnie uprawianych sportów walki, jak chociażby boks.

Czytelnik w pierwszej kolejności zwraca uwagę na pokazaną na okładce ikonografię. Nie każdy jest w stanie rozpoznać w trójgłowym i pięciorekim wojowniku pędzącym na dziku Marishitena – bóstwo opiekuńcze sztuk walki i patrona szkoły *Katori Shintō-ryū*. Tę właśnie szkołę Mol wymienia w książce tylko dwa razy w związku z nazwiskiem jej twórcy – Chōisai Iizasa Ienao – który był mistrzem jednej z odmian *yawara* (praformy jūjutsu). Czytelnik może zrozumieć, że umiejętności te zaginęły jeszcze w XV wieku. Tymczasem ta znamienita i sławna szkoła przetrwała jednak do dnia dzisiejszego i nadal naucza, oprócz doskonałej szermierki (formy walki mieczem, naginatą, *yari* i *bō*) także *yawara* w zestawie 36 *kajo* o poetyckich nazwach (znanych autorowi tej recenzji). Zresztą piszą o tym badacze historii *bujutsu* [Otake 1977 a, b, 1978; Draeger 1996, 1997; Draeger, Smith 1980; Reid, Croucher 1986; Cynarski 1999, 2000 a]. Także o szkołach *Daitō-ryū* i *Takeda-ryū* niewiele znajdujemy informacji (s. 49–50, 138). Mol poddaje w wątpliwość starożytność owych szkół na podstawie braku zachowanych zwojów *densho* sprzed okresu nauczania Sōkaku Takedy. Tymczasem znany jest chociażby traktat dziadka mistrza Sōkaku – Soemona Takedy – *Aiki In-Yō Hō* [Cynarski 1997].

Interesujący jest zawarty w omawianej książce społeczno-historyczny wątek ewolucji koryū jūjutsu. Jeszcze w okresie Edo funkcjonowało, zdaniem Mola, około 300 szkół (s. 220). W okresie Meiji nastąpiła zmiana jūjutsu w zakresie celu i sensu jego uprawiania. Ze sztuki bojowej stało się formą samoobrony lub wychowania fizycznego. Wyraźnie wzrósł wówczas udział ćwiczących kobiet. Nb. można tutaj mówić o demokratyzacji tej elitarnej kiedyś sztuki walki, która stała się dostępna dla przedstawicieli różnych klas społecznych. Taki właśnie obraz względnie łagodnego jūjutsu trafił, zdaniem Mola, na Zachód (s. 222). Dzisiaj funkcjonuje w Japonii jedynie 35–45 szkół ryūha (s. 225).

Co było motywem i celem pracy Serge’a Mola? Zapewne troska konesera oryginalnego *bujutsu*, by tradycja starych szkół nie zaginęła. Jak pisze: „Nie wolno zapominać, że *bujutsu* ryūha stanowią dla nas wgląd w historię i zwyczaje dawno minionych czasów. Pozwalają nam lepiej zrozumieć ducha tamtych epok. Szkoły jūjutsu są też integralną częścią przebogatej spuścizny kulturalnej Japonii. Choćby z tego powodu warto je ochraniać. Mam nadzieję, że moja książka przyczyni się do podniesienia wiedzy o jūjutsu – a tym samym zachowa tradycję sztuk walki dla przyszłych pokoleń” (s. 225). Taką nadzieję ma także autor tej recenzji, polecając książkę osobom poważnie studiującym japońskie sztuki walki.

Wartość książki podnoszą: ładna szata graficzna, twarda okładka, dobre tłumaczenie i troska o językową jednoznaczność podawanej terminologii (zamieszczanie właściwego zapisu pojęć

japońskich z literaturze łacińskiej oraz oryginalnych ideogramów *kanji*). Występuje natomiast dość dużo błędów literowych itp. potknięć wydawniczych, co nie deprecjonuje merytorycznej zawartości książki.

Książka ta trafia w rosnące zapotrzebowanie środowiska sztuk walki na poznawanie korzeni poszczególnych odmian sztuk i sportów walki.

BIBLIOGRAFIA

1. Cynarski W. J. (1997), *Tradycja starego japońskiego aiki-jutsu i jego ewolucja do form współcześnie praktykowanych*, „Roczniki Naukowe AWF w Warszawie”, t. 36, s. 109–132.
2. Cynarski W. J. (1999), Sterkowicz S.: *Jūjutsu. Wybrane aspekty sztuki walki obronnej*, „Przegląd Naukowy Instytutu Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego WSP w Rzeszowie”, nr 2, s. 85–87.
3. Cynarski W. J. (2000 a), *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*, Wyd. WSP, Rzeszów.
4. Cynarski W. J. (2000 b), *Metodologia badań nad dalekowschodnimi sztukami walki – koncepcje i problemy*, „Rocznik Naukowy Idō – Ruch dla Kultury”, t. 1, s. 46–53.
5. Cynarski W. J. (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Wyd. UR, Rzeszów.
6. Draeger D. F. (1996), *The Martial Arts and Ways of Japan* (vol. 2). *Classical Budo* (wyd. III), Weatherhill, New York – Tokyo.
7. Draeger D. F. (1997), *The Martial Arts and Ways of Japan* (vol.1). *Classical Bujutsu* (wyd. III), Weatherhill, New York – Tokyo.
8. Draeger D. F., Smith R. W. (1980), *Comprehensive Asian Fighting Arts*, Kodansha International, Tokyo – New York – London.
9. Liszkiewicz Z. (2000), *Wychowawczy aspekt tradycyjnej, japońskiej formy przekazu i oceny w sztukach walki – menkyo* [w:] Kalina R. M., Jagiełło W. [red.], *Wychowawcze i utylitarne aspekty sportów walki*, Wyd. AWF, Warszawa 2000, s. 37–39.
10. Litwiniuk A., Cynarski W. J. (2003), *Wychowawcze i utylitarne wartości uprawiania sportów i sztuk walki* [w:] Cynarski W. J., Obodyński K. [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, Wyd. UR, Rzeszów, s. 123–128.
11. Otake R. (1977 a), *The Deity and the Sword. Katori Shintō Ryū* (vol. 1), Minato Research & Publishing Company, Tōkyō.
12. Otake R. (1977 b), *The Deity and the Sword. Katori Shintō Ryū* (vol. 2), Minato Research & Publishing Company, Tōkyō.
13. Otake R. (1978), *The Deity and the Sword. Katori Shintō Ryū* (vol. 3), Minato Research & Publishing Company, Tōkyō.
14. Maroteaux R. J. (1995), *L'esprit du ju-jitsu traditionnel. Historique, esotérique, technique*, autoedycja (wyd. II), Avignon.
15. Reid H., Croucher M. (1986), *Der Weg des Kriegers. Kampfsportarten Tradition-Technik-Geist*, H. Hugendubel Verlag, München.